

Kansen voor schrijf- onderwijs

Onderzoek naar knelpunten
en mogelijkheden

De kwaliteit van het schrijfonderwijs in Nederland is onder de maat, zo stelt de Inspectie van het Onderwijs (2010) in het *Onderwijsverslag 2008/2009*. Hoewel de basisscholen het al beter doen dan tien jaar geleden, is er nog een behoorlijke winst te boeken. Deze winst zit 'm voor een deel in het didactisch handelen van de leerkrachten.

Auteurs: Martine Gijzel, Uriël Schuurs en Marian Bruggink

Bonset en Hoogeveen (2007) concludeerden al eerder op basis van een literatuurstudie dat er in het schrijfonderwijs op de basisschool weinig aandacht is voor plannen, reviseren en reflecteren. Volgens de auteurs is er weinig sprake van interactie en samenwerking tussen leerlingen. Niet alleen ontbreken er nog te vaak essentiële onderdelen van een schrijfles, ook het monitoren van de schrijfprestaties om op basis daarvan de instructie aan te passen, gebeurt nog te weinig. Bovendien is er onvoldoende aandacht voor professionalisering van de leerkrachten. Ook in het voortgezet onderwijs verdient het schrijfonderwijs meer aandacht. Eén van de veel voorkomende klachten uit de onderwijspraktijk in het voortgezet onderwijs is dat het leerlingen vaak ontbreekt aan een goede aanpak: ze beginnen met schrijven, maar denken van te voren niet na en controleren en herschrijven hun teksten niet. Daar komt bij dat ze onvoldoende inzicht hebben in zinsbouw en woordkeuze (homoniemen, metaforen, register) en dat ze te weinig onderscheid maken tussen spreektaal en schrijftaal (zie www.basistaal.slo.nl).

Kortom, het schrijfonderwijs schiet te kort en bovendien is schrijven één van de moeilijkste te leren taalvaardigheden: de hoogste tijd om schrijven weer op de (onderwijs)kaart te zetten.

Onderzoek

Het Expertisecentrum Nederlands werkt momenteel aan een inventariserende studie die aan de basis zal liggen van nieuwe impulsen in het schrijfonderwijs. De studie moet antwoord geven op de volgende vragen:

- Waar liggen de knelpunten in de schrijfprestaties van de leerlingen en in de didactiek van de leerkrachten?

- Welke mogelijkheden zijn er om het schrijfonderwijs te verbeteren?

Door middel van een literatuurstudie en expertbevraging naar succesbepalende factoren wil het Expertisecentrum Nederlands licht werpen op deze vragen. Bovendien analyseren de onderzoekers teksten van leerlingen in de bovenbouw van het basisonderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs om zicht te krijgen op wat er precies schort aan de schrijfproducten van de leerlingen.

Goed schrijfonderwijs

In goed schrijfonderwijs leren leerlingen om rekening te houden met het schrijfdoel en de beoogde lezers door de talige middelen daarop uit te kiezen. Met andere woorden, de leerkracht brengt een bepaald denkproces bij de leerlingen op gang: wat wil ik schrijven? Voor wie? Hoe kan ik dat dan het beste opschrijven? Dit vraagt van leerlingen drie zaken:

- kennis over taalregels en tekstconventies;
- vaardigheden zoals het formuleren van zinnen en tekststructuren;
- inzicht in wat een lezer gegeven het tekstdoel en het onderwerp nodig heeft om de tekst zonder bovenmatige inspanning te kunnen lezen.

Dit alles tezamen wordt wel de retorische competentie genoemd (vgl. bv. Bereiter & Scardamalia 1987; Glenn et al. 2005).

Van de leerkracht vraagt het adequate instructie, ondersteuning en feedback tijdens de fasen van het schrijfproces. Daarnaast is het belangrijk dat de schrijftaak zo motiverend is dat leerlingen spontaan schrijfgedrag vertonen. Het gaat dan om realistische opdrachten binnen een communicatieve context, waarbij expliciet nagedacht moet worden over onderwerp, tekstsoort, doel en publiek.

In de voorbereidende studie van het Expertisecentrum Nederlands worden veelbelovende nieuwe methodieken geïnventariseerd die componenten van goed schrijfonderwijs bevatten. Een voorbeeld hiervan is observerend leren. Kenmerkend bij observerend leren is dat leerlingen niet leren schrijven door zélf te schrijven, maar door schrijfprocessen en -producten van andere schrijvers (modellen) te observeren. Leerlingen kunnen zich hierdoor beter richten op het leren schrijven (Braaksma, 2007).

Op basis van deze voorbereidende studie werkt het Expertisecentrum Nederlands samen met deskundigen in het land aan een breed gedragen voorstel voor aanpak van het schrijfonderwijs. Eind 2010 worden de resultaten opgeleverd.

Martine Gijzel, Uriël Schuurs en Marian Bruggink zijn medewerker aan het Expertisecentrum Nederlands te Nijmegen

Literatuur

- Bereiter, C., & Scardamalia, M. (1987). *The Psychology of Written Composition*. Hillsdale NY.
- Bonset, H. & Hoogeveen, M. (2007). *Schrijven in het basisonderwijs*. Enschede: SLO.
- Braaksma, M., G. Rijlaarsdam, H. van den Bergh, Hout-Wolters, B.H.A.M. van (2007). *Observerend leren en de effecten op de organisatie van schrijfprocessen*. *Levende Talen Tijdschrift* (8, 4), p. 3-15.
- Glenn, C., Lyday, M. M., & Sharer, W. B.(eds.) (2004). *Rhetorical Education in America*. Tuscaloosa: University of Alabama Press.
- Inspectie van het Onderwijs (2010). *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2008/2009*.